

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2018 m. kovas

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymo</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 22 straipsnio 1 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 7 punkto, 135 straipsnio 2 dalies 7 punkto taikymas	5
<i>Dėl nuteistojo nusikalstamos veikos perkvalifikavimo iš BK 22 straipsnio 1 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 7 punkto į BK 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą</i>	5
BK 211 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl informacijos atitikties komercinės paslapties požymiams</i>	6
BK 281 straipsnio 3 dalies taikymas	7
<i>Dėl BK 281 straipsnio 3 dalies taikymo</i>	7
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 44 straipsnio 7 dalies, 82 straipsnio 3 dalies taikymas	8
<i>Dėl kaltinamojo teisės užduoti klausimus liudytojams ir liudytojų parodymų, duotų ne teisme, vertinimo</i>	8
BPK 109, 113, 114, 115 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl civilinio ieškinio išsprendimo</i>	9
BPK 115 straipsnio taikymas	11
<i>Dėl civilinio ieškinio išsprendimo nutraukiant bylą</i>	11
III. CIVILINĖS BYLOS	12
Asmenys	12
<i>Dėl asmens teisės reikalauti atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, padarytą paskleidus asmens garbę ir orumą žeminančius ir neatitinkančius tikrovės duomenis</i>	12
<i>Dėl bendrovės vadovo atsakomybės už fiduciarinių pareigų pažeidimą</i>	12
Daiktinė teisė	13
<i>Dėl teisės privačiuose vandens telkiniuose plaukioti plaukiojimo priemonėmis ir servituto (ne)reikalingumo</i>	13
<i>Dėl reikalavimų prižiūrėti kultūros paveldo objektą pripažinimo privalomaisiais reikalavimais</i>	14
<i>Dėl daugiabučio gyvenamojo namo bendrosios dalinės nuosavybės savininkų prievolės padengti atlikto namo techninės būklės įvertinimo – statybinio tyrinėjimo išlaidas</i>	14
<i>Dėl mokesčių už bendrojo naudojimo patalpų šildymą apskaičiavimo tvarkos</i>	15
<i>Dėl asmens pareigos mokėti nuomos mokesį už valstybinę žemę, nesant sudarytos žemės nuomos sutarties</i>	16
Šeimos teisė	17
<i>Dėl reikalavimo, susijusio su bendrosios jungtinės nuosavybės pabaiga nutraukiant santuoką, nagrinėjimo atskiroje ne santuokos nutraukimo byloje</i>	17
Paveldėjimo teisė	17
<i>Dėl kreditoriaus reikalavimo pareiškimo mirusio skolininko įpėdiniui – valstybei – būdų</i>	17
Sutarčių teisė	18
<i>Dėl žalos dydžio nustatymo pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą</i>	18
<i>Dėl asmens prievolės atlyginti mokyklos patirtas mokymo išlaidas, kai asmuo, baigęs mokymo programą ir gavęs mokyklos baigimo profesinio mokymo pažymėjimą, neištarnauja vidaus tarnyboje viso sutarto laiko</i>	19
<i>Dėl panaudos sutarties kvalifikavimo kaip realinio sandorio, turto pagal panaudos sutartį neperdavimo teisinių pasekmių</i>	20
Viešieji pirkimai	21
<i>Dėl elektros įrenginių žymėjimo CE ženklu ir šio žymėjimo reikšmės ūkio subjektų kaip viešojo pirkimo dalyvių teisių įgyvendinimui</i>	21
<i>Dėl sąžiningos tiekėjų konkurencijos, kai viešajame pirkime dalyvaujantys tiekėjai dėl dalies prekių tiekimo vienas kitą pasitelkia kaip subtiekiejų</i>	22

Bankroto teisė	23
<i>Dėl proceso atnaujinimo instituto bankroto byloje (ne)ribojimo</i>	23

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl ANK 95 straipsnio 1 dalies taikymo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje pirmosios instancijos teismo nutarimu A. L. pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį nubaustas už tai, kad būdamas viešosios įstaigos direktorius, nesudaręs rašytinės darbo sutarties ir prieš vieną darbo dieną iki numatytos darbų pradžios nepranešęs Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) teritoriniam skyriui apie U. Č., J. K., G. R., J. S. ir A. V. darbo pradžią, leido šiems asmenims dirbti naktiniame klube viešosios įstaigos naudai jam prižiūrint. Apeliacinės instancijos teismas, nurodęs, kad nagrinėjamu atveju nebuvo darbo santykių požymio – atlygintinumo, konstatavo, kad padaryta veika negali būti kvalifikuojama kaip nelegalus darbas, ir administracinio nusižengimo teiseną A. L. pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį nutraukė.

Teisėjų kolegija, spręsdama klausimą, ar U. Č., J. K., G. R., J. S. ir A. V. veikla naktiniame klube laikytina darbu, kuriam taikomi darbo įstatymai, pirmiausia nurodė, kad tam, jog būtų konstatuota nelegalaus darbo, kaip administracinio nusižengimo, sudėtis, turi būti nustatyti šios veikos objektyvieji požymiai, t. y. tai, kad asmuo pradėjo realiai dirbti; darbdavio ir nelegalaus darbuotojo santykiai turi darbo sutarties požymių (tarp darbdavio ir darbuotojo yra susitarimas; dirbamas tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbas arba einamos tam tikros pareigos; asmuo dirba paklusdamas darbovietėje nustatytai darbo tvarkai; asmuo dirba atlygintinai); nesilaikyta darbo sutarties sudarymo taisyklių. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tai, jog darbdavys su dirbančiuoju susitarė, kad už darbą nebus mokama, arba faktiškai už darbą yra nemokama, nepaneigia darbo santykių tarp jų buvimo. Anot teisėjų kolegijos, nustatant atlygintinumo faktą nėra būtinas darbuotojo ar darbdavio pripažinimas, kad dirbama atlygintinai, nurodant konkretų atlyginimo dydį – atlygintinumas gali būti nustatomas vadovaujantis visais įstatymo leistinais įrodymais. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į kiekvienos bylos aplinkybes galima konstatuoti, kad dirbamas atlygintinas darbas, įvertinant darbo pobūdį, jo trukmę ir pan., o tai, kad byloje nepateikta duomenų apie atlyginimo sumokėjimą, nepaneigia atlygintinumo fakto. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pabrėžė, kad faktiškai dirbdamas asmuo turi teisę į minimalų atlyginimą ir specialus žodinis susitarimas dėl jo dydžio nebūtinai veikia kvalifikuojant kaip nelegalų darbą; nelegalus darbas apima bet kokius atlygintinus darbo santykius, nepaisant to, kokia forma už darbą atlyginama: pinigais, natūra ar kt. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad jeigu asmuo bendrovėje atlieka darbo funkcijas, net ir nesant jo susitarimo su darbdaviu dėl atlyginimo, tai nepaneigia darbdavio pareigos prieš vieną darbo dieną iki numatytos darbo pradžios pranešti Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigai apie asmens darbo pradžią.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią bylą, sutiko su pirmosios instancijos teismo išvadomis, kad minėtus asmenis su viešąja įstaiga, kurios direktoriumi buvo A. L., siejo ne civiliniai teisiniai, bet darbo santykiai, nes jie dirbo tenkindami šios viešosios įstaigos komercinius interesus, t. y. šios įmonės naudai, prižiūrimi jos direktoriaus A. L., kuriam jie atsiskaitė už vakaro metu surinktas lėšas ir, atskaitę nedidelį atlygį sau, perduodavo didžiąją dalį gautų lėšų, taip pat tai, kad darbo santykiai buvo maskuojami su viešąja įstaiga sudarytomis savanoriškų darbų atlikimo sutartimis, apie šių asmenų darbo pradžią nebuvo pranešta VSDFV teritoriniam skyriui. Teisėjų kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismas taip pat teisingai pažymėjo, kad atlygį liudytojams renginio svečiai mokėdavo ne savanoriškai už kokybiškai suteiktas paslaugas – šie pinigai buvo komercinės veiklos rezultatas, kurio dalis buvo skirta sumokėti nurodytiems asmenims atlygį. Tuo tarpu tai, kaip šis atlygis vadinamas – arbatpinigiais, alga, darbo užmokesčiu ar kitaip, teisėjų kolegijos teigimu, šiuo atveju neturi reikšmės – svarbu yra tai, kad visi nurodyti asmenys už jų atliekamą darbą gavo iš

anksto nustatyto dydžio atlygį. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, nurodęs, jog U. Č., J. K., G. R., J. S. ir A. V. „buvo mokamas simbolinis užmokestis“, tačiau nepripažinęs jo darbo užmokesčiu DK 93 straipsnio prasme, nepagrįstai konstatavo, kad šiuo atveju nebuvo darbo santykių požymio – atlygintinumo, ir U. Č., J. K., G. R., J. S., A. V. veiklos nelaikė nelegaliu darbu.

Atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutarimą be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 22 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-25-942/2018

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 22 straipsnio 1 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 7 punkto, 135 straipsnio 2 dalies 7 punkto taikymas

Dėl nuteistojo nusikalstamos veikos perkvalifikavimo iš BK 22 straipsnio 1 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 7 punkto į BK 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistas, be kita ko, nuteistas pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 129 straipsnio 2 dalies 7 punktą už pasikėsinimą nužudyti kitą asmenį kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad nuteistojo veikoje nebuvo tiesioginės tyčios nužudyti nukentėjusįjį, jo nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 22 straipsnio 1 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 7 punkto į BK 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (sunkus sveikatos sutrikdymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu).

Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad kvalifikuojant nebaigtas veikas turi būti tiksliai nustatyta, kokio konkrečiai rezultato kaltininkas siekė. Teisėjų kolegija nurodė, kad veika kaip pasikėsinimas nužudyti kvalifikuojama tik esant apibrėžtai tiesioginei tyčiai atimti kito žmogaus gyvybę, t. y. kai kaltininkas sąmoningai veikia ar neveikia, suvokdamas, kad jis savo veika atims kito žmogaus gyvybę, ir to siekia. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius kaip nužudymas ar tyčinis sveikatos sutrikdymas tik tuo atveju, kai ji padaroma netiesiogine ar tiesiogine neapibrėžta tyčia. Tyčinis sveikatos sutrikdymas, padarytas esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę, kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti.

Kasacinis teismas nurodė, kad iš baudžiamosios bylos matyti, jog nuteistas po laisvalaikio centre kilusio tarpusavio konflikto su nukentėjusiuoju, siekdamas jam atkeršyti, sąmoningai nuvyko į namus pasiimti būtent šaunamojo ginklo – pistoleto – ir juo, grįžęs atgal prie laisvalaikio centro, iš gana nedidelio atstumo šovė į tarp kitų žmonių stovintį nukentėjusįjį. Nukentėjusiajam buvo pataikyta ne kur kitur, bet į gyvybiškai svarbią žmogui sritį – krūtinę, kurioje išsidėstę žmogaus gyvybinėms funkcijoms svarbūs organai; nukentėjusiajam padaryti sužalojimai buvo pavojingi jo gyvybei. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, kad šaunamojo ginklo panaudojimas iš artimo atstumo, šaunant į krūtinę, patvirtina, jog nuteistas siekė ne kokių nors neapibrėžtų padarinių, tačiau aiškiai suvokė savo veiksmų pavojingumą ir taip elgėsi norėdamas konkretaus rezultato – nužudyti nukentėjusįjį, kad nusikaltimas nebuvo baigtas dėl priežasčių, nepriklausančių nuo nuteistojo valios, – nukentėjusiajam buvo laiku suteikta kvalifikuota medicinos pagalba, ir pagrįstai sprendė, kad nuteistas veikė tiesiogine apibrėžta tyčia. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, esant baudžiamojoje byloje nustatytiems nurodytiems aplinkybėms, teisėjų kolegijos vertinimu, padarė nepagrįstą išvadą, kad nuteistas buvo abejingas dėl jo nusikalstamų veiksmų kilsiantiems padariniams, todėl jo veiksmai negali būti vertinami kaip padaryti tiesiogine tyčia ir kvalifikuoti kaip pasikėsinimas nužudyti kitą žmogų.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuriomis nuteistojo nusikalstama veika iš BK 22 straipsnio 1 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 7 punkto perkvalifikuota į BK 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, ir dėl šių dalių paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-942/2018

BK 211 straipsnio taikymas

Dėl informacijos atitikties komercinės paslapties požymiams

Šioje baudžiamojoje byloje žemesnės instancijos teismų I. J. nuteista pagal BK 211 straipsnį už komercinės paslapties atskleidimą. Kasaciniu skundu nuteistoji ir jos gynėjas nesutiko su teismų sprendimais, be kita ko, ir dėl to, kokia informacija laikytina komercine paslaptimi.

Pirmiausia teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasacinio teismo praktikoje laikomasi nuomonės, jog tam, kad informacija būtų laikoma komercine paslaptimi, ji turi atitikti tam tikrus požymius: būti slapta (nevieša); turėti tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama; būti slapta dėl jos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad komercinė paslaptis turi suteikti jos turėtojui konkurencinį pranašumą: tam tikrą verslo pranašumą, gamybinį pranašumą, finansinę naudą ir pan. Pasak teisėjų kolegijos, tokia informacija paprastai pripažįstama įvairūs duomenys apie klientus, užsakovus, krovinių siuntėjus ir gavėjus (kontaktai, atsakingi asmenys ir pan.); krovinių duomenys, vežimo sąlygos, krovinių savybės, specialūs leidimai, sutartinės krovinių vežimo kainos; ūkio subjektų klientų sąrašas, informacija apie klientus, apimanti įvairiausių duomenis, gaunamus palaikant ilgamečius veiklos ryšius; kokie konkretūs kiekvieno kliento poreikiai, koks jo mokumas, finansinė būklė, patikimumas, koks paslaugų kompleksas ir kokiomis sąlygomis teikiamas, už kokią kainą tai daroma; informacija apie siūlomus produkcijos pirkėjus, verslo partnerius, pasirengimą ir dalyvavimą viešuosiuose konkursuose. Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad protingomis pastangomis išsaugoti informacijos slaptumą pripažįstamos papildomos sutarčių nuostatos, įtvirtinančios konfidencialumo pareigą, todėl netgi visus kitus požymius atitinkanti informacija gali būti nepripažinta komercine paslaptimi, jeigu ūkio subjektas nebuvo sudaręs su darbuotoju, atskleidusiu šias paslaptis, susitarimo dėl konfidencialios informacijos apsaugos. Teisėjų kolegijos vertinimu, darbuotojų pareiga saugoti konfidencialią informaciją kyla iš sutarties – konfidencialumo nuostatos, įtrauktos į darbo sutartį, arba atskiros tarp šalių sudarytos konfidencialumo sutarties, taigi, labai svarbu, ar darbuotojas buvo informuotas, kokia informacija konkrečioje įmonėje yra laikoma komercine paslaptimi.

Nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad tokį informacijos, laikomos bendrovės komercine paslaptimi, apibrėžtumą paprastai lemia verslo, ūkio subjektų veiklos principai ir rinkos dėsniai; informacija, laikoma bendrovės komercine paslaptimi, gali būti sunkiai apibrėžiama konkrečiais įmonių pavadinimais, adresais, telefonais ir kt.; be to, ši informacija tam tikru įmonės veiklos laikotarpiu gali keistis, ryšiai su vienais klientais gali pasibaigti, atsirasti naujų klientų ir pan. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad ūkio subjektui nėra keliami reikalavimai tokią informaciją informinti kaip komercinių paslapčių sąrašą fizine prasme – nebūtina, kad tai, kas atitinkamoje įmonėje yra komercinė paslaptis, būtų nurodyta viename materialiaame arba elektroniniame dokumente – svarbu, kad asmeniui (darbuotojui), kurių atliekamos funkcijos reikalauja susipažinti su komercinę paslaptį sudarančia informacija, būtų suformuotas aiškus ir nedviprasmiškas suvokimas, jog atitinkami duomenys yra įmonės komercinė paslaptis, o įmonės pasirinktas būdas apie tai informuoti asmenį turi leisti nustatyti ir fiksuoti tam tikro asmens žinojimo apie tai, kas yra komercinė paslaptis, faktą.

Išnagrinėjusi bylą, teisėjų kolegija sutiko su teismų išvadomis, kad UAB „E“, sudarydama su I. J. darbo sutartį ir susitarimą dėl konfidencialumo, aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtino duomenų, kurie, bendrovės nuomone, yra saugotini ir neviešintini tretiesiems asmenimis, sąrašą (jame buvo nurodyta, kad bendrovės komercine paslaptimi laikomi visų esamų ir buvusių klientų,

bendradarbiaujančių ūkio subjektų ir tiekėjų sąrašas, adresai, telefonai, atsakingi kontaktiniai asmenys, kontaktų, derybų, susitikimų, susirašinėjimų esmė ir detalės, kita su tuo susijusi informacija); I. J. su šia informacija, t. y. bendrovės laikoma komercine paslaptimi, buvo supažindinta, ir pasirašytinai sutiko su sąlyga neatskleisti informaciją, laikomą bendrovės komercine paslaptimi. Kartu teisėjų kolegija nagrinėjamos bylos kontekste atkreipė dėmesį į tai, kad ta aplinkybė, jog UAB „E“ klientų duomenys (jų pavadinimai, adresai ir pan.) yra prieinami viešai, nepaneigia tokios informacijos vertės ir svarbos konkrečios įmonės, šiuo atveju UAB „E“, veikloje; tai nereiškia, kad toks duomenų prieinamumas leidžia viešai nustatyti, jog būtent šie ūkio subjektai yra UAB „E“ klientai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tokie ūkio subjektų duomenys, kaip jų adresai ar informacija apie vykdomą veiklą, paprastai yra viešai prieinami apie bet kuri teisėtai veikiantį juridinį asmenį, tačiau komercinę vertę turi ne vien tokia informacija, o būtent duomenys apie tai, kokių partnerių paslaugomis bei kokiomis sąlygomis toks ūkio subjektas naudojasi, nes tik tokia informacija gali suteikti ūkio subjektui pranašumą prieš kitus rinkos dalyvius. Tuo tarpu komercinę paslaptį sudarančių duomenų apsaugai skirti veiksmai neprivalo būti ypatingi, pasak teisėjų kolegijos, komercinės paslapties apsaugos priemonės neturėtų pernelyg apsunkinti asmens ūkinės komercinės veiklos vykdymo ir reikalauti neproporcingų finansinių, žmogiškųjų ar kitokių išteklių

Atsižvelgusi į teismų nustatytas aplinkybes ir išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pritarė teismų sprendimuose padarytai išvadai, kad UAB „E“ konfidencialumo susitarime nurodyta informacija atitinka informacijos vertingumo, reikšmingumo ir naudingumo įmonei kriterijus bei neprieinama viešai, t. y. atitinka komercinės paslapties požymius.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-101-628/2018

BK 281 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl BK 281 straipsnio 3 dalies taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu, kuriuo panaikintas pirmosios instancijos išteisinamasis nuosprendis, autobuso vairuotojas nuteistas už tai, kad darbo metu vairuodamas autobusą pažeidė Kelių eismo taisyklių (toliau – ir KET) 19 punkto (2011 m. rugsėjo 28 d. teisės akto Nr. 1950 redakcija) reikalavimus – nesiėmė visų būtinų atsargumo priemonių keleivių saugumui kelionės metu užtikrinti, t. y. artėdamas prie nereguliuojamos pėsčiųjų perėjos neįsitikino, kad perėjoje nėra pėsčiojo, tuo metu, kai gretimoje eismo juostoje ta pačia kryptimi važiuojanti transporto priemonė prieš perėją sustojo, ir, pamatęs perėjoje einantį pėsčiąjį, staigiai stabdė vairuojamą autobusą. Stabdymo metu autobuse parkrito keleivė, kuriai dėl patirtų sužalojimų buvo sunkiai sutrikdyta sveikata. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad autobuso vairuotojas nusikalstamą veiką padarė dėl nusikalstamo nerūpestingumo, nes nors ir nenumatė, jog dėl jo veikimo gali kilti BK numatyti padariniai, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad iš žemesnės instancijos teismų nustatytų bylos aplinkybių akivaizdu, kad susidariusioje eismo situacijoje autobuso vairuotojo dėmesys buvo sukonzentruotas į eismo situacijos suvaldymą, t. y. į tai, kaip tinkamai laikytis Kelių eismo taisyklių 38 punkto reikalavimų, sustoti prie pėsčiųjų perėjos, prie kurios sustojo autobusą aplenkęs kitas automobilis, ir nesukelti pavojaus pėsčiajam.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, pripažinusi, kad autobuso vairuotojo staigus stabdymas prieš pėsčiųjų perėją turi išorinių teisės pažeidimo požymių dėl keleivių saugumo, nurodė, kad jo veikoje nėra neatsargios kaltės (nusikalstamo nerūpestingumo) dėl eismo įvykio, nes, anot išplėstinės teisėjų kolegijos, nėra teisinio pagrindo išvadai, kad susidariusioje situacijoje autobuso vairuotojas turėjo ir galėjo numatyti, jog, jam privalomai stabdant autobusą prie nereguliuojamos pėsčiųjų perėjos, būtent tuo metu viena iš autobuso keleivių stosis iš savo sėdimos vietos rankose laikydama daiktus ir nuo staigios autobuso stabdymo inercijos jėgos parkris ir sunkiai susižalos,

t. y. kils eismo įvykis ir BK 281 straipsnio 3 dalyje nustatyti padariniai. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nuomone, nagrinėjamas eismo įvykis vertintinas kaip nelaimingas atsitikimas (kazusas).

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, remdamasis byloje surinktu, teisme ištirtu ir įvertintu įrodymų visumos analize, padarė iš esmės teisingą išvadą, jog šioje byloje nenustatytas autobuso vairuotojo veikoje būtinas nusikalstamos veikos, numatytos BK 281 straipsnio 3 dalyje, sudėties subjektyvusis požymis – kaltė (neatsargumas). Kartu kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad pirmosios instancijos teismas išteisinamajame nuosprendyje pernelyg sureikšmino nukentėjusiosios neatsargius veiksmus (nukentėjusioji stabdymo metu stojosi rankose laikydama ryšulius ir nebuvo niekur įsikibusi) kaip susijusius tiesioginiu priežastiniu ryšiu su kilusiu eismo įvykiu ir padarė nepagrįstą išvadą, jog nagrinėjamo eismo įvykio padariniams atsirasti įtaką turėjo būtent nukentėjusiosios didelis neatsargumas. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, aptarta eismo įvykio situacija suponuoja išvadą, kad nukentėjusioji, atlikdama minėtus valinius veiksmus, taip pat neturėjo objektyvios galimybės numatyti, jog būtent tuo pačiu momentu, kai ji stosis iš savo sėdimos vietos, rankose laikydama daiktus, autobuso vairuotojui kils pareiga staigiai stabdyti autobusą ir dėl stabdymo inercinės jėgos ji parkris. Kasacinis teismas pabrėžė, kad nagrinėjamas eismo įvykis yra vertintinas kaip nelaimingas atsitikimas (kazusas), todėl ir nukentėjusiosios elgesys negali būti vertinamas kaip didelis neatsargumas, t. y. kad ji peržengė paprasto neatsargumo ribas, numatė ar privalėjo numatyti žalingus padarinius, kurie gali kilti jai naudojantis didesnio pavojaus šaltiniu, ir leido (padėjo) šiems padariniams atsirasti ar jiems padidėti, lėmęs minėtų eismo įvykio padarinių atsiradimą.

Remdamasi išdėstytais argumentais ir padariusi išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas iš esmės teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes, tačiau jas neteisingai teisiškai įvertino, išplėstinė septynių teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį su pakeitimais: iš šio nuosprendžio aprašomosios dalies pašalino teiginius dėl nukentėjusiosios didelio neatsargumo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-693/2018

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 44 straipsnio 7 dalies, 82 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl kaltinamojo teisės užduoti klausimus liudytojams ir liudytojų parodymų, duotų ne teisme, vertinimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje teisėjų kolegija pripažino, kad ne visų kaltinamųjų teisė apklausti liudytojus, kurių parodymais buvo remiamasi nustatant faktines bylos aplinkybes, buvo įgyvendinta. Teisėjų kolegija procesiniu trūkumu taip pat pripažino tai, kad kai kurie liudytojai ikiteisminio tyrimo metu buvo apklausti bendra tvarka, netaikant liudytojų, kurie apklausiami apie savo galbūt padarytą nusikalstamą veiką, apklausos tvarkos (BPK 82 straipsnio 3 dalis), nors tokia tvarka jiems turėjo būti taikoma, tačiau padarė išvadą, kad ši aplinkybė nepaneigė teismų nustatytų faktinių aplinkybių ir nesudarė pagrindo naikinti ar keisti teismų sprendimų.

Teisėjų kolegija, nurodžiusi, kad pagal Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punktą, prieš nuteisiant kaltinamąjį, visi jį kaltinantys įrodymai paprastai turi būti jam dalyvaujant pateikti viešame teismo posėdyje, siekiant užtikrinti rungtynišką bylos svarstymą, be to, kaltinamajam turi būti suteikta pakankama ir tinkama galimybė ginčyti prieš jį liudijančio liudytojo parodymus bei pateikti liudytojui klausimų, pažymėjo, kad situacija, kai apkaltinamasis nuosprendis yra pagrįstas vien tik (arba lemiama) parodymais asmens, kurio kaltinamasis negalėjo apklausti proceso metu, pati savaime nebūtinai lemia gynybos teisių apribojimą su Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintomis garantijomis nesuderinama apimtimi. Tam tikrais atvejais galima panaudoti anksčiau duotus liudytojo parodymus, net jeigu kaltinamieji ir jų gynėjai jokiaje proceso stadijoje negalėjo tokio

liudytojo apklausti. Viena iš svarbių priežasčių, kuri gali pateisinti tokį panaudojimą, yra galimybės rasti liudytoją (arba užtikrinti jo dalyvavimą procese) nebuvimas. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad pagal EŽTT praktiką tokiais atvejais svarbu, kad valstybės institucijos imtųsi pozityvių priemonių aktyviai ieškoti šio liudytojo, kad kaltinamasis galėtų jį apklausti, o kai to užtikrinti, nepaisant minėtų priemonių, vis dėlto nepavyksta, teismas turi patikrinti ir įvertinti, ar yra pakankamų garantijų (procesinių galimybių) kompensuoti tokio įrodymo keliamus nepatogumus bei tinkamai ir teisingai įvertinti tokio asmens parodymų patikimumą. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad garantijų užtikrinant bylos nagrinėjimo teisingumą apimtis priklauso nuo nedalyvaujančio liudytojo parodymų įrodomosios reikšmės. Kaip svarbi garantija užtikrinant liudytojo parodymų patikimumą yra ir tai, kad jie buvo duoti nepriklausomam teismo pareigūnui – ikiteisminio tyrimo teisėjui.

Teisėjų kolegija nurodė, kad: nagrinėjamoje byloje dauguma neatvykusių liudytojų – užsienio piliečiai, taigi jų dalyvavimo teisme užtikrinimas sunkiai įgyvendinamas; teismas dėjo pastangas apklausti minėtus liudytojus ir sudaryti galimybę kaltinamiesiems užduoti jiems klausimus; kaltinamojo, nukentėjusiojo ir liudytojo pirmiau duoti parodymai ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui savarankiškos įrodomosios galios teismui priimant nuosprendį neturi, tačiau jie gali būti reikšmingi tikrinant kitų byloje esančių įrodymų patikimumą; dalies į teisiamąjį posėdį neatvykusių liudytojų parodymai, kuriuos perskaitė teismas ir kuriais rėmėsi apkaltinamajame nuosprendyje, buvo duoti ikiteisminio tyrimo teisėjui; dalies į teisiamąjį posėdį neatvykusių liudytojų parodymai, kuriuos perskaitė teismas ir kuriais rėmėsi apkaltinamajame nuosprendyje, buvo duoti ikiteisminio tyrimo pareigūnui, tačiau teismas, pasisakydamas dėl šių liudytojų duotų parodymų vertinimo, pažymėjo, kad šiuos duomenis vertino visų surinktų duomenų kontekste, o perskaitytais liudytojų parodymais rėmėsi tiek, kiek tai numato BPK 276 straipsnio nuostatos; tai, kad nebuvo laikomasi liudytojų, apklausiamų apie jų pačių duotus kyšius, apklausos tvarkos (BPK 82 straipsnio 3 dalis), šiuo atveju nelaikytina šių parodymų leistinumą panaikinančia aplinkybe; minėtiems liudytojams vėliau nebuvo reiškiami nei įtarimai, nei kaltinimai, tokios klaidos juos apklausiant savaime nepašalina teismo galimybės vienaip ar kitaip vertinti šiuos parodymus; kasatorių teiginiai apie teisme neapklaustų liudytojų parodymų didelę reikšmę organizuojant gynybą yra perdėti; minėtų liudytojų ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai iš esmės patvirtina tik bendrą neteisėtų „rinkliavų“ muitinėje faktą (tą faktą patvirtina ir daugybė kitų įrodymų). Kartu nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad EŽTT praktikoje buvo nagrinėjama analogiška situacija, kai teismas apkaltinamajame nuosprendyje rėmėsi vairuotojų parodymais apie kyšininkavimą muitinėje, ir nepaisant to, kad kaltinamiesiems proceso metu nebuvo sudaryta galimybė apklausti šiuos liudytojus, EŽTT nenustatė Konvencijos pažeidimo. Toks sprendimas priimtas atsižvelgus į tai, kad teismai atliko griežtą visų įrodymų vertinimą, be to, turėjo kitų, vairuotojų teiginius pagrindžiančių, įrodymų. EŽTT sprendime pažymėta, kad nors gynyba ir negalėjo apklausti posėdyje nedalyvavusių liudytojų, tačiau ji galėjo pateikti savo įvykių versiją ir kelti klausimą dėl šių liudytojų parodymų patikimumo, nurodydama neatitikimus tarp šių parodymų ir kitų byloje esančių įrodymų (2017 m. sausio 12 d. sprendimas *Bátěk ir kiti prieš Čekijos Respubliką*, peticijos Nr. 54146/09).

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad teismai, be kitų įrodymų, panaudodami apkaltinamajam nuosprendžiui pagrįsti ir liudytojų parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo teisėjui, taip pat vertindami parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo pareigūnui, net jeigu nuteistieji ir jų gynėjai jokioje proceso stadijoje negalėjo tokių liudytojų apklausti, nepadarė esminių Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-788/2018

BPK 109, 113, 114, 115 straipsnio taikymas

Dėl civilinio ieškinio išsprendimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismas atmetė Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) civilinį ieškinį, kuriuo buvo prašoma priteisti kaip turtinę žalą 21 637,51 Eur valstybei nesumokėto pridėtinės vertės mokesčio (PVM). Šį sprendimą apeliacinės instancijos teismas motyvavo tuo, kad D. R. ir jo atstovaujama UAB „T.“ nuteisti pagal BK 222 straipsnį už apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą, o šiame BK straipsnyje nenumatyti tokie padariniai kaip žala valstybės biudžetui, taigi nėra priežastinio ryšio tarp padarytos nusikalstamos veikos ir žalos valstybei. Be to, apeliacinės instancijos teismas šiuos asmenis išteisino pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, todėl nurodė, kad nėra ir sąlygų civilinei atsakomybei kilti.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pirmiausia pabrėžė, kad vien tai, jog asmenys nuteisti pagal BK 222 straipsnio 1 dalį, kurio dispozicija nenumato mokesstinės prievolės neįvykdymo, nėra teisinė kliūtis spręsti ieškinio klausimą, taip pat nusikalstamos veikos sudėties rūšis (materiali ar formali) nėra kriterijus, lemiantis galimybę reikšti ir nagrinėti civilinį ieškinį. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad tokio pobūdžio bylose turi būti nagrinėjamas ir juridinio asmens mokesstinės prievolės pripažinimo žala, kaip padaryta nusikaltimu, klausimas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad mokesstinė prievolė kyla iš mokesčių teisinių santykių, kuriuos reglamentuoja Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas ir kiti mokesčius reguliuojantys teisės aktai. Šių santykių esmę sudaro mokesčių mokėtojo pareiga tinkamai vykdyti mokesčines prievoles, o mokesčių administratoriaus pareiga – įgyvendinti mokesčių įstatymus, užtikrinti, kad mokesčiai į valstybės biudžetą būtų sumokėti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, sprendžiant civilinės atsakomybės klausimą neįvykdytos mokesstinės prievolės atveju, prievolė mokėti mokesčius (pagal Mokesčių administravimo įstatymą) yra mokesčių mokėtojo, šiuo atveju – juridinio asmens, pareiga. Taigi, mokesstinė prievolė savo prigimtimi nėra žala, nes ji kyla iš mokesčių administravimo teisinių santykių, kurių vienas iš dalyvių – mokesčių mokėtojas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad mokesčių nesumokėjimas gali būti vertinamas kaip žala, jeigu nustatoma, kad ją lėmė nusikalstami veiksmai ir dėl to nėra galimybės įvykdyti mokesčines prievoles Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka ir pagrįdais. Vadovaujantis deliktinės civilinės atsakomybės sąlygomis, fizinio asmens turtinė atsakomybė atsiranda, kai žalą lemia jo kaip juridinio asmens dalyvio (CK 2.45 straipsnis) neteisėti veiksmai, esant kaltei. Laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina (CK 6.248 straipsnio 3 dalis). Be to, CK 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai. Viena iš būtinųjų subsidiariosios atsakomybės sąlygų – juridinio asmens faktinis nemokumas, negalėjimas vykdyti savo prievolės. Taikant bendrąsias juridinio asmens dalyvio arba vadovo civilinės atsakomybės sąlygas, visais atvejais turi būti nustatyta (įrodyta), kuriais konkrečiai neteisėtais veiksmais kokio dydžio žala buvo padaryta bei priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017).

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad šioje byloje UAB „T.“ iškelta bankroto byla, o pagal BPK 114 straipsnio nuostatas, tuo atveju, jeigu į baudžiamąją bylą kaip civilinis atsakovas įtraukta įmonė ar fizinis asmuo, kuriems iškelta bankroto byla, civilinis ieškinyje šioje baudžiamojoje byloje gali būti nenagrinėjamas, o visi su civiliniu ieškiniu susiję dokumentai prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi gali būti perduodami bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

Taigi išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą, konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas VMI pareikšto civilinio ieškinio klausimą, išsamiai neišnagrinėjo bylos duomenų ir aplinkybių, turinčių reikšmės šio klausimo išsprendimui, ir nuosprendyje nepateikė motyvuotų išvadų dėl civilinio ieškinio pagrindo, civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų buvimo, iš esmės pažeidė BPK 109, 113, 115 straipsnių reikalavimus. Atsižvelgusi į šias aplinkybes, išplėstinė septynių teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo

nuosprendžio dalį, kuria civilinis ieškinys atmetas, ir perdavė šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Šioje byloje priimta atskiroji nuomonė, kurioje teisėjas, iš esmės sutikęs su išplėstinės septynių teisėjų kolegijos pagrindinėmis išvadomis, nurodė, kad, anot jo, klausimas dėl VMI civilinio ieškinio nagrinėjamoje situacijoje turėtų būti sprendžiamas civilinio proceso tvarka bankroto bylą nagrinėjančio teismo, o ne iš naujo apeliacinės instancijos teismo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-68-222/2018

BPK 115 straipsnio taikymas

Dėl civilinio ieškinio išsprendimo nutraukiant bylą

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje teisėjų kolegija nurodė, kad sprendimą patenkinti civilinį ieškinį teismas priima tuo atveju, kai, vadovaujantis BPK taisyklėmis ir joms neprieštaraujantiems kitiems teisės aktams, nustatoma, kad atsakovas byloje yra tinkamas, o ieškinys pagrįstas ir jo dydis įrodytas. BPK 115 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, teismas, remdamasis įrodymais dėl civilinio ieškinio pagrįstumo ir dydžio, visiškai ar iš dalies patenkina pareikštą civilinį ieškinį arba jį atmeta. BPK 113 straipsnyje suformuluota taisyklė, kad civilinis ieškinys, pareikštas baudžiamojoje byloje, įrodinėjamas ir taikant civilinio proceso normas, kai baudžiamojoje byloje kyla klausimų, kurių sprendimo BPK nereglamentuoja, jeigu šios normos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BPK nereglamentuoja klausimo, koks sprendimas dėl civilinio ieškinio turi būti priimamas, kai baudžiamoji byla yra nutraukiama. Tai, anot teisėjų kolegijos, laikytina teisinio reguliavimo spraga, nes teismas, užbaigdamas procesą, negali „nutylėti“ civilinio ieškinio klausimo. Kasacinėje praktikoje, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu, yra nurodyta, kad, baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu nustačius teisinio reguliavimo spragą, ją galima užpildyti taikant teisę (be kita ko, naudojant teisės analogiją, taikant bendruosius teisės principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus, pirmiausia Konstituciją (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-429/2007).

Taigi, teisėjų kolegijos nuomone, civilinio ieškinio klausimas baudžiamosios bylos nutraukimo atveju turi būti sprendžiamas vadovaujantis Konstitucinio Teismo nurodytais kriterijais. Anot teisėjų kolegijos, remiantis šiais kriterijais, kasacinėse nutartyse formuojama praktika, jog civilinio ieškinio tenkinimas priimant nuosprendį, kuriuo baudžiamoji byla nutraukiama atleidžiant kaltinamąjį nuo baudžiamosios atsakomybės, taikant BPK 115 straipsnio 1 dalį, yra galimas, jei priimant tokį nuosprendį nustatomi civilinės atsakomybės pagrindai (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2012). Tuo tarpu civilinio ieškinio išsprendimo nutraukiant bylą dėl senaties (BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punktą) kasacinio teismo praktikoje bendra taisyklė yra ta, kad civilinis ieškinys yra paliekamas nenagrinėtas. Kasacinio teismo nutartyse pabrėžiama, kad pagal BPK 109 straipsnį civilinis ieškinys baudžiamajame procese nagrinėjamas kartu su baudžiamąja byla. Todėl, pasak teisėjų kolegijos, žalos atlyginimo klausimas gali būti išspręstas tik iš esmės išnagrinėjus baudžiamąją bylą ir priėmus baigiamąjį aktą. Tuo tarpu BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu nutraukus baudžiamąjį procesą nutrūksta ir teisenos dalis dėl žalos atlyginimo, nes civilinis ieškinys baudžiamojoje byloje yra jos sudėtinė dalis (BPK 109–115 straipsniai). Esant tokioms aplinkybėms, teismas turi teisę palikti civilinį ieškinį nenagrinėtą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-699/2018

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl asmens teisės reikalauti atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, padarytą paskleidus asmens garbę ir orumą žeminančius ir neatitinkančius tikrovės duomenis

Ieškovė prašė pripažinti, kad atsakovai paskleidė jos garbę ir orumą žeminančius bei tikrovės neatitinkančius duomenis antstolio ir jo padėjėjo bei ieškovės mažamečio sūnaus akivaizdoje, ir priteisti solidariai iš atsakovų neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal kasacinio teismo praktiką bylose dėl asmens garbės ir orumo gynimo laikoma, kad žinios (faktai ir duomenys) yra paskleistos, kai jas, be asmens, apie kurį jos paskleistos, sužino dar bent vienas pašalinis asmuo. Šios taisyklės išimtis taikoma tik dėl asmens garbę ir orumą žeminančių, tikrovės neatitinkančių žinių perdavimo pareigūnams dėl jų tarnybinių pareigų, reglamentuotų teisės aktais, vykdymo, jei ši informacija pareigūnų nėra pranešama tretiesiems asmenims. Pažymėtina, kad ši išimtis taikytina ir tų profesijų atstovams (pvz., antstoliams), kurie yra valstybės įgalioti vykdyti tam tikrą profesinę veiklą, kurios metu jiems paaiškėjusių kitų asmenų asmeninio gyvenimo aplinkybių atskleisti neturi teisės, jeigu šių profesijų atstovai nepažeidė įstatymų reikalavimų ir asmeninio gyvenimo aplinkybės, susijusios su asmens garbę ir orumą žeminančia, tikrovės neatitinkančia informacija, netapo žinomos tretiesiems asmenims. Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad antstolio ir jo padėjėjo akivaizdoje atsakovų pasakyti žodžiai negali būti vertinami kaip paskleisti tretiesiems asmenims. Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai nustatė, jog antstolio ir jo padėjėjo akivaizdoje atsakovų pasakyti žodžiai, nors ir vertintini kaip ieškovės garbę ir orumą žeminančios, tikrovės neatitinkančios žinios, tačiau nelaikytini tokių žinių paskleidimo faktu.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad negali būti traktuojama, kad asmens garbę ir orumą žeminančios, tikrovės neatitinkančios žinios nebuvo paskleistos, jeigu apie tokias žinias ne dėl asmens, apie kurį tokios žinios pateiktos, veiksmų tapo žinoma nepilnamečiam vaikui, galinčiam suprasti paskleistos informacijos prasmę. Todėl apeliacinės instancijos teismas privalėjo spręsti dėl neturtinės žalos ieškovei priteisimo, kuri buvo padaryta atsakovams paskleidus ieškovės garbę ir orumą žeminančias, tikrovės neatitinkančias žinias nepilnamečiam vaikui, nes byloje nenustatyta, kad šis nepilnametis negalėjo suprasti atsakovų pasakytų žodžių apie ieškovę prasmės.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018

Dėl bendrovės vadovo atsakomybės už fiduciarinių pareigų pažeidimą

Ieškovė (bendrovė) nurodė, kad atsakovas, būdamas bendrovės vadovas, žinodamas visą ieškovės komercinę veiklą, vykdė analogišką individualią veiklą ir gavo pajamų iš įmonių, kurios buvo ir ieškovės klientės. Ieškovė prašė priteisti iš atsakovo žalą, padarytą jam pasisavinus įmonės lėšas, atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinio dalį, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė visiškai.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendrovės vadovas turi pozityvią pareigą teikti pirmumą bendrovės, kuriai vadovauja, interesams, ir susilaikyti nuo savo interesų tenkinimo bendrovės sąskaita. Tai vienas esminių lojalumo pareigos, apibrėžtos CK 2.87 straipsnio 2 dalyje ir Akcinių bendrovių įstatymo 19 straipsnio 8 dalyje, elementų. Apžvelgiamos bylos kontekste aktuali vadovo pareiga nenaudoti bendrovės turto asmeninei naudai bei nesinaudoti bendrovės galimybėmis (CK 2.87 straipsnio 4 dalis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad bendrovės vadovas, savo ar susijusių

asmenų vardu sudaręs sandorius, kurie yra jo vadovaujamos bendrovės verslo sferoje, laikytinas pažeidusiu lojalumo pareigą, nes pasinaudojo bendrovės galimybėmis, jei nėra jo elgesio neteisėtumą paneigiančių aplinkybių. Jei įrodomos aplinkybės, kad vadovas (valdybos narys) naudojosi bendrovės turtu asmeninei naudai gauti arba pasinaudojo bendrovės galimybėmis (sudarė savo ar su juo susijusių įmonių vardu sandorius, kurie yra jo vadovaujamos bendrovės verslo srityje, pasinaudojo įmonės turtu ar darbuotojų veikla savo asmeninei naudai gauti), vadovui (valdybos nariui) pereina pareiga įrodyti, kad jo veiksmai buvo teisėti. Vadovas gali išvengti atsakomybės tik įrodydamas, kad bendrovė buvo davusi sutikimą tokiems veiksams. Kasacinis teismas savo jurisprudencijoje yra pripažinęs, kad nurodytiems bendrovės vadovo veiksams akcininkų pritarimas gali būti išreiškiamas ne tik raštu, bet ir konkludentiniais veiksmais. Kadangi apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs bylos duomenis ir šalių pateiktus įrodymus, pripažino įrodyta aplinkybę, kad steigiant įmonę egzistavo akcininkų susitarimas, jog atsakovas ir toliau galės užsiimti savarankiška veikla dizaino kūrimo srityje, kasacinis teismas darė išvadą, jog bendrovė davė sutikimą atsakovui kaip bendrovės vadovui konkuruoti su jo vadovaujama bendrove dizaino kūrimo srityje ir todėl atsakovas neatliko neteisėtų veiksmų ta apimtimi, kiek jis konkuravo su ieškove dizaino kūrimo srityje. Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismo išvada, jog atsakovas nepažeidė fiduciarinių pareigų ieškovės atžvilgiu, yra pagrįsta ir teisinga. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-96-611/2018

Daiktinė teisė

Dėl teisės privačiuose vandens telkiniuose plaukioti plaukiojimo priemonėmis ir servituto (ne)reikalingumo

Apžvelgiamoje byloje, be kita ko, kilo ginčas, ar reikalingas servituto nustatymas, siekiant užtikrinti trečiųjų asmenų teisę privačiuose vandens telkiniuose plaukioti plaukiojimo priemonėmis.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal Vandens įstatymo 10 straipsnį (2003 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. IX-1941 redakcija), remiantis šio straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamuoju raštu, įstatymų leidėjas nustatė tokį teisinį reglamentavimą, kuriuo asmenys turi teisę vandens telkiniuose plaukioti plaukiojimo priemonėmis be atskiro leidimo, išskyrus aplinkos ministro įrašytus į sąrašą vandens telkinius, kuriuose draudžiama plaukioti plaukiojimo priemonėmis. Atsižvelgiant į tai, kad vandens telkiniuose plaukiojimas plaukiojimo priemonėmis yra įstatymo neuždrausta veikla, teisę plaukioti turi tiek vandens savininkas, tiek kiti asmenys, tam nereikalingas specialus leidimas. Pagal įstatymą servitutas – tai teisė į svetimą nekilnojamąjį daiktą, suteikiama naudotis tuo svetimu daiktu (tarnaujančiuoju daiktu); servitutu suteikiamos servituto turėtojui konkrečios naudojimosi konkrečiu svetimu daiktu teisės (CK 4.111 straipsnio 1 dalis, 4.112 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas sprendė, kad nėra teisinio pagrindo nustatyti servitutą užsiimti leidžiama pagal įstatymą plaukiojimo (laivybos) veikla, nes, nepaisant servituto nustatymo, kuriame būtų įtvirtinta ši speciali teisė, ji yra suteikta asmenims pagal įstatymą, taigi šia teise naudotis turi galimybę asmenys, neatsižvelgiant į tai, ar yra nustatytas servitutas, suteikiantis šią konkrečią teisę. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, kai įstatymas suteikia teisę asmeniui, tai nėra servitutas, servituto nustatymas dubliuotų tokią teisę, kylančią iš įstatymo, kuriai įgyvendinti servitutas nėra reikalingas. Servitutas yra teisinė priemonė specialioms teisėms, kurios nėra iš anksto nustatytos įstatymuose, nustatyti.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas atmetė trečiojo asmens kasacinį skundą, kuriuo iš esmės siekta išplėsti servitutais nustatytas subjektines teises, konkrečiai įtraukiant teisę plaukioti plaukiojimo priemonėmis ieškovui nuosavybės teise priklausančiuose ežeruose.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-403/2018

Dėl reikalavimų prižiūrėti kultūros paveldo objektą pripažinimo privalomaisiais reikalavimais

Ieškovas Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos prašė priteisti solidariai iš atsakovų (daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkų) valstybei nuostolių atlyginimą dėl pastato, pripažinto valstybės saugoma nekilnojamąja kultūros vertybe, laiptinės nepriežiūros ir žalojimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai statinys yra kultūros paveldo objektas, tai privalomieji tokio statinio naudojimo ir priežiūros reikalavimai yra nustatyti ne tik Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. 351 patvirtintame statybos techniniame reglamente (STR) 1.12.05:2002 „Gyvenamųjų namų naudojimo ir priežiūros privalomieji reikalavimai ir jų įgyvendinimo tvarka“ (2002 m. liepos 1 d. įsakymo Nr. 351 redakcija), bet ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme (toliau – NKPAĮ). Tokie privalomieji statinio, kaip kultūros paveldo objekto, naudojimo ir priežiūros reikalavimai apima ir NKPAĮ 14 straipsnio 3 dalies 1 punkte (2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1244 redakcija) nustatytus reikalavimus prižiūrėti kultūros paveldo objektą, jo teritoriją, vietoę, laiku šalinti atsiradusius defektus ir apsaugoti statinius nuo neigiamo aplinkos poveikio. Taigi tiek asmenims, nuosavybės teise įsigijusiems butus ir kitas patalpas daugiabučiame name, pripažintame kultūros paveldo objektu, tiek administratoriui, paskirtam valdyti bendrojo naudojimo objektus tokiam name, dėl kultūros paveldo objekto statuso teisės aktais yra nustatytos papildomos pareigos. Kasacinis teismas išaiškino, kad už privalomųjų statinio naudojimo ir priežiūros reikalavimų, nustatytų NKPAĮ, kiek tai susiję su bendrojo naudojimo objektais, esančiais kultūros paveldo objektu pripažintame daugiabučiame name, įgyvendinimą tais atvejais, kai neįsteigta gyvenamojo namo butų ir kitų patalpų savininkų bendrija ar nesudaryta jungtinės veiklos sutartis ir todėl paskirtas bendrojo naudojimo objektų administratorius, atsako būtent bendrojo naudojimo objektų administratorius ir jam juos įgyvendinant nereikia butų ir kitų patalpų savininkų sutikimo (sprendimo). Kasacinis teismas sprendė, kad šiuo atveju ieškinys dėl žalos, padarytos kultūros paveldo objektui dėl ginčo laiptinės, kaip bendrojo naudojimo objekto, nepriežiūros ginčo laikotarpiu turėjo būti pareikštas bendrojo naudojimo objektų administratoriui.

Remdamasis nurodytais argumentais bei atsižvelgdamas į tai, kad pirmosios instancijos teismui pasiūlius, ieškovas nesutiko keisti pradinių atsakovų tinkamu atsakovu (ginčo namo bendrojo naudojimo objektų administratoriumi), kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-104-313/2018

Dėl daugiabučio gyvenamojo namo bendrosios dalinės nuosavybės savininkų prievolės padengti atlikto namo techninės būklės įvertinimo – statybinio tyrinėjimo išlaidas

Ieškovė (daugiabučio namo administratorė) prašė priteisti iš atsakovių (daugiabučio namo butų savininkų) proporcingą dalį namo techninės būklės įvertinimo – statybinio tyrinėjimo išlaidų. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinio dalį, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino visiškai.

Kasacinis teismas konstatavo, kad statybos techniniuose reglamentuose STR 1.12.05:2010 „Privalomieji statinių (gyvenamųjų namų) naudojimo ir priežiūros reikalavimai“ ir STR 1.12.07:2004 „Statinių techninės priežiūros taisyklės, kvalifikaciniai reikalavimai statinių techniniams prižiūrėtojams, statinių techninės priežiūros dokumentų formos bei jų pildymo ir saugojimo tvarkos aprašas“ įtvirtintas teisinis reguliavimas yra imperatyvus. Jis apžvelgiamos bylos aplinkybių kontekste aiškintinas kaip reiškiantis tai, kad daugiabučio gyvenamojo namo būklė, jos atitiktis privalomųjų reikalavimų visumai, pastato defektai ir remonto darbų poreikis paprastai turi būti nustatomi pačios gyvenamojo namo techninės prižiūrėtojos – butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės administratorės, be kita ko, naudojantis, esant tam pagrindui, specialistų grupės (komisijos), kurios vadovas turi atitikti kvalifikacinius reikalavimus,

suteikiančius teisę eiti vieną iš pagrindinių statybos techninės veiklos sričių vadovo pareigas, įžvalgomis, o ne tyrimų rangos sutarties pagrindu tam pasitelkus kitus asmenis, turinčius teisę atlikti statybinius tyrinėjimus, ir remiantis būtent šių asmenų tokių tyrinėjimų metu gautais duomenimis. Daugiabučio gyvenamojo namo statybinių tyrinėjimų atlikimas teisės aktais nepriskirtinas vien tik ieškovės, kaip butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės administratorės, nuožiūrai, nes jų atlikimo galimybė yra ribojama sąlygos – statybinių tyrinėjimų reikalingumu gyvenamojo namo ar atskirų jo dalių būklei nustatyti. Jeigu ši sąlyga neegzistuoja, butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės administratorė neturi teisės butų ir kitų patalpų savininkų sąskaita atlikti gyvenamojo namo statybinių tyrinėjimų, taip pat neturi teisės reikalauti išlaidų, patirtų dėl tokių tyrinėjimų, apmokėjimo iš daugiabučio gyvenamojo namo butų savininkų, šiems nedavus sutikimo dėl jų (ir nesant dėl jų teisės aktų nustatyta tvarka priimto sprendimo), nes tokių statybinių tyrinėjimų išlaidos nepripažintinos susijusiomis su privalomaisiais statinių naudojimo ir priežiūros reikalavimais (Reglamento STR 1.12.05:2010 9.4 papunktis, priedo 23 punktas, Reglamento STR 1.12.07:2004 41.3 papunktis).

Kasacinio teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismo išvada dėl ginčo namo ekspertizės ar statybinių tyrinėjimų reikalingumo fakto neegzistavimo atitinka faktinius bylos duomenis ir nustatytas faktines bylos aplinkybes. Ieškovės argumentai dėl ginčo namo statybinių tyrinėjimų reikalingumo nėra patvirtinti komisijų, atliekant namo apžiūras, surašytų aktų ir (ar) namo techninės priežiūros žurnalo duomenimis ir vertintini kaip nepakankami pagrindai išvadai dėl ginčo namo statybinių tyrinėjimų reikalingumo fakto egzistavimo padaryti. Nurodytam faktui neegzistuojant, kasacinis teismas sprendė, kad pagrįsta pripažinti pirmosios instancijos teismo išvada, jog ieškovės prašomos priteisti išlaidos už statybinius tyrinėjimus nelaikytinos išlaidomis, susijusiomis su įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais privalomaisiais statinių naudojimo bei priežiūros reikalavimais, ir dėl to atsakovės, nedavusios sutikimo dėl jų (ir nesant dėl jų teisės aktų nustatyta tvarka priimto sprendimo), neturi pareigos ieškovei šias išlaidas apmokėti (CK 4.83 straipsnio 4 dalis).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-94-701/2018

Dėl mokesčių už bendrojo naudojimo patalpų šildymą apskaičiavimo tvarkos

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės, kurios butas atjungtas nuo namo centralizuotos šildymo sistemos, išsiskolinimą už šilumos energiją bendrojo naudojimo patalpoms šildyti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio dalį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 4.82 straipsnio 7 dalyje (anksčiau – šio straipsnio 5 dalyje) nustatyta, jog butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės dalis yra lygi jiems nuosavybės teise priklausančių patalpų naudingojo ploto ir gyvenamojo namo naudingojo ploto santykiui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad šioje teisės normoje įtvirtintas proporcingumo principas, kuris reiškia, kad kiekvieno butų ir kitų patalpų savininko bendrosios dalinės nuosavybės dalis yra nustatoma kaip atitinkama proporcija. Ji apskaičiuojama visą konkrečiam butų ir kitų patalpų savininkui nuosavybės teise priklausančių patalpų gyvenamajame name naudingąjį plotą palyginant su gyvenamojo namo visu naudinguoju plotu. Nustatant butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės dalis į palyginamuosius naudinguosius plotus turi būti įskaičiuojamas ir rūšio patalpų plotas, taip pat ir bendraturčio, kurio bendrosios dalinės nuosavybės dalis nustatoma, atitinkamame gyvenamajame name faktiškai turimų (užimamų) patalpų naudingasis plotas, nesvarbu, kad šios patalpos nėra teisiškai įregistruotos bei įteisintos. Šios teisės normos prasme butų ir kitų patalpų savininkų nuosavybės teise priklausančių patalpų gyvenamajame name naudingasis plotas suprantamas kaip visas tame name savininko faktiškai turimas (užimamas) plotas. Nustatant bendraturčio faktiškai turimą (užimamą) plotą yra teisiškai nereikšminga atitinkamų patalpų funkcinė bei naudojimo paskirtis, taip pat naudojimosi jomis dažnumas, intensyvumas ir pan.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į byloje teismų nustatytas aplinkybes, teisinį reglamentavimą ir pirmiau pateiktus kasacinio teismo išaiškinimus, pažymėjo, kad byloje nepateikta duomenų ir teismai nepasisakė, kaip ginčo atveju buvo apskaičiuotas mokestis už bendrojo naudojimo patalpų šildymą, teismas nesprenė, ar į kiekvienam daugiabučio gyvenamojo namo buto savininkui nuosavybės teise priklausančių patalpų gyvenamajame name naudingą plotą buvo įskaičiuota butui tenkanti rūšio ploto dalis. Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-103-313/2018

Dėl asmens pareigos mokėti nuomos mokestį už valstybinę žemę, nesant sudarytos žemės nuomos sutarties

Ieškovė savivaldybės administracija prašė priteisti iš atsakovės nuomos mokestį ir delspinigius už faktiškai naudojamą valstybinę žemę. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio dalį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad asmuo valstybine žeme, reikalinga teisėtai pastatytiems pastatams ir statiniams eksploatuoti, nesant sudarytos valstybinės žemės nuomos sutarties, naudojasi kaip valstybinės žemės naudotojas. Tokiu atveju valstybinės žemės naudotojas turi teisinį pagrindą naudoti valstybinę žemę ir jis atitinka Žemės reformos įstatymo 22 straipsnio 2 dalyje nustatytus reikalavimus. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad valstybinės žemės nuomos mokesčio dydis už faktinį žemės naudojimąsi nustatomas atsižvelgiant į faktiškai naudojamos žemės (žemės sklypo) dydį. Naudojamos žemės (žemės sklypo) dydis nustatomas įvertinus visas bylos aplinkybes pagal įrodinėjimo taisykles. Remiantis CPK 178 straipsnyje nustatyta bendrąja įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle, faktinę aplinkybę dėl faktiškai naudojamo žemės (žemės sklypo) dydžio turi įrodyti ieškovas, pareiškęs reikalavimą dėl valstybinės žemės nuomos mokesčio mokėjimo, o atsakovas, nesutinkantis su ieškovo nurodomu faktiškai naudojamu žemės (žemės sklypo) dydžiu, turi pateikti tai paneigiančius įrodymus. Išplėstinė teisėjų kolegija suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: Žemės reformos įstatymo 22 straipsnio 2 dalis aiškintina kaip nustatanti pareigą valstybinės žemės nuomos mokestį mokėti ne tik tiems valstybinės žemės naudotojams, kurie naudoja tik teisės aktų nustatyta tvarka suformuotą ir Nekilnojamojo turto registre įregistruotą valstybinės žemės sklypą, bet ir kitiems valstybinės žemės naudotojams, kurie naudoja valstybinę žemę teisiniu pagrindu, už faktinį naudojimąsi valstybei priklausančia žeme, išskyrus neatlygintinį suteikimą naudotis – panaudą. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad Žemės reformos įstatymo 22 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas nepaneigia valstybinės žemės patikėjimo teisės subjektų (patikėtinių) pareigos aktyviai rūpintis valstybinės žemės sklypų suformavimu ir įregistravimu Nekilnojamojo turto registre bei atitinkamų sutarčių dėl jos naudojimo sudarymu teisės aktų nustatyta tvarka. Valstybinės žemės naudojimo santykių neįforminimas tinkamai ir laiku gali ne tik sukelti neaiškumą, teisinį netikrumą bei papildomas sąnaudas dėl faktinio valstybinės žemės naudojimo nustatymo, bet ir lemti tai, jog valstybinė žemė nebus naudojama ekonomiškai ir racionaliai, užtikrinant jos naudojimą visuomeninės poreikiams. Taip pat išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad pagal Žemės įstatymo 40 straipsnio 3 dalį teisę inicijuoti žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektų rengimą turi ne tik valstybinės žemės patikėtiniai, bet ir statinių, prie kurių formuojami žemės sklypai, savininkai, pastatų bendrojo naudojimo objektų valdytojai, privačios žemės savininkai arba valstybinės žemės naudotojai, valstybės ar savivaldybių institucijos ir kiti asmenys, pageidaujantys ir turintys teisę įsigyti nuosavybėn ar nuomoti valstybinės žemės sklypus ne aukciono tvarka arba juos valdyti patikėjimo teise.

Remdamasis nurodytais argumentais ir atsižvelgdamas į teismų nustatytas aplinkybes, kad ginčo objektu esančia valstybine žeme atsakovė faktiškai naudojasi ir ją naudoja esant teisiniam pagrindui – šis sklypas yra reikalingas atsakovei nuosavybės teise priklausančių statinių eksploatacijai, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Šeimos teisė

Dėl reikalavimo, susijusio su bendrosios jungtinės nuosavybės pabaiga nutraukiant santuoką, nagrinėjimo atskiroje ne santuokos nutraukimo byloje

Ieškovas prašė priteisti iš buvusios sutuoktinės 1/2 dalį jos gautos draudimo išmokos dėl buvusio bendro gyvenamojo namo gaisro. Draudžiamasis įvykis įvyko ir draudimo išmoka išmokėta atsakovei dar iki šalių santuokos nutraukimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas formuoja nuoseklią praktiką, kad santuokos nutraukimo padarinių klausimai turi būti sprendžiami toje pačioje byloje kaip ir santuokos nutraukimas ir tik išimtiniais atvejais galimas tokių reikalavimų sprendimas atskiroje byloje. Teismo sprendimas padalyti konkretų sutuoktinių bendrą turtą reiškia konstatavimą, kad daugiau bendro turto sutuoktiniai nebeturi, todėl jie nebegalės pareikšti naujo ieškinio dėl kito turto padalijimo kaip bendrosios jungtinės nuosavybės. Taigi galioja bendroji taisyklė, kad toks teismo sprendimas turto padalijimo klausimu yra galutinis ir įgyja *res judicata* galią. Tiek šalys, tiek teismas turi siekti, kad visi turtiniai sutuoktinių klausimai būtų išspręsti santuokos nutraukimo byloje. Kasacinis teismas pažymėjo, kad paaiškėjus, jog santuokos nutraukimo byloje buvo padalytas ne visas bendras turtas, taip manantis buvęs sutuoktinis turi teisę įstatymų nustatyta tvarka pasinaudoti proceso atnaujinimo institutu inicijuodamas bylos dėl santuokos nutraukimo proceso atnaujinimą CPK 366 straipsnio 1 dalyje nustatytais proceso atnaujinimo pagrindais, nes proceso atnaujinimo tikslas – išvengti teisinių galimo neteisėto teismo sprendimo (nutarties) padarinių ir taip įvykdyti teisingumą.

Kasacinis teismas nurodė, kad ginčo šalių bendro turto padalijimo klausimas buvo išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu civilinėje byloje dėl jų santuokos nutraukimo. Tačiau šioje atskiroje byloje ieškovas reikalauja dalies turto, kuris, jo teigimu, nebuvo padalytas santuokos nutraukimo byloje, t. y. ieškovas kelia bendro su atsakove turto dalies padalijimo klausimą. Kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo konstatuoti, kad apžvelgiamoje byloje susiklostė išskirtinis atvejis, kuriam esant galėtų būti taikoma taisyklės, jog bendro turto padalijimo klausimas turi būti išspręstas santuokos nutraukimo byloje, išimtis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir bylą nutraukė, nes yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-95-403/2018

Paveldėjimo teisė

Dėl kreditoriaus reikalavimo pareiškimo mirusio skolininko įpėdiniui – valstybei – būdų

Antstolis prašė vykdomojoje byloje pakeisti mirusį skolininką jo turtą paveldėjusia Lietuvos valstybe. Pareiškėjas nurodė, kad palikėjo skola buvo išviešinta Antstolių informacinėje sistemoje (toliau – ir AIS), kuri priklauso pačiai paveldėtojai – valstybei, todėl skolininko įpėdinė valstybė apie nurodytą palikėjo skolą buvo tinkamai informuota CK 5.63 straipsnyje nustatyta tvarka ir terminais. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad Antstolių informacinė sistema, skirtingai nei, pvz., Turto arešto aktų registras, nėra valstybės registras, skirtas tam tikroms asmenų teisėms, juridiniams faktams prieš trečiuosius asmenis išviešinti, kurio duomenimis turi teisę naudotis kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo (CK 4.261 straipsnis, Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 15, 16 straipsniai). AIS – tai valstybės informacinė sistema, kurios tikslas yra sudaryti sąlygas gyventojams ir verslo subjektams nuotoliniu būdu dalyvauti antstolių vykdymo

procesu, varžytynėse ir aukcionuose, sukuriant elektroninių vykdomųjų bylų, elektroninių varžytynių ir elektroninių aukcionų paslaugas (AIS nuostatų 5 punktą). Kasacinis teismas pažymėjo, kad valstybė paveldėjimo teisiniuose santykiuose dalyvauja bendrais pagrindais, todėl jai taikomi reikalavimai, aiškinantis palikėjo kreditorius, negali būti didesni, nei būtų taikomi visiems kitiems įpėdiniams. Nors AIS yra valstybės sistema, tačiau ši aplinkybė, kasacinio teismo vertinimu, savaime nereiškia, kad valstybei, kaip įpėdinei paveldėjimo teisiniuose santykiuose taikomas reikalavimas žinoti ne tik valstybės registrų duomenis, kurie prieinami bet kuriam įpėdiniui ir kurių nežinojimu atidus, apdairus bei rūpestingas įpėdinis negali remtis, bet ir visų valstybės informacinių sistemų duomenis. Taip pat kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad AIS nuostatų analizė teikia pagrindą daryti išvadą, kad valstybei paveldėjimo santykiuose atstovaujančios valstybės institucijos neturi laisvos prieigos prie visų AIS duomenų. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad informacijos apie priverstinai išieškamą skolą buvimas AIS savaime neinformuoja įpėdinių apie mirusiojo skolas, todėl vien faktas, kad palikėjo skolos išieškomos priverstinai CPK nustatyta tvarka ir tai nurodyta minėtoje informacinėje sistemoje, nėra pagrindas pripažinti, jog kreditorius CK 5.63 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka pareiškė reikalavimus priėmusiems palikimą įpėdiniams ir įpėdiniai informuoti apie palikėjo skolas. Dėl to kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-92-219/2018

Sutarčių teisė

Dėl žalos dydžio nustatymo pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą

Ieškovė draudimo bendrovė, išmokėjusi apgadintų transporto priemonių savininkams kasko draudimo išmokas, prašė priteisti jas iš eismo įvykio kaltininko civilinę atsakomybę apdraudusios draudimo bendrovės. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad, jei žalą padaręs trečiasis asmuo yra apsidraudęs civilinės atsakomybės draudimu, nukentėjęs asmuo (arba draudikas, išmokėjęs turto draudimo išmoką, pagal subrogacijos teisę) turi teisę, remdamasis tiesioginio reikalavimo teise, nukreipti savo reikalavimą į civilinės atsakomybės draudiką. Tiek Draudimo įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas, tiek teisės doktrina suponuoja, kad turto draudimas, kaip ir civilinės atsakomybės draudimas, priskiriamas nuostolių draudimo sričiai ir jo, kaip ir civilinės atsakomybės draudimo, tikslas yra realiai visiškai kompensuoti asmens patirtus nuostolius. Nors abiejų draudimo rūšių tikslas sutampa, vis dėlto draudimo išmokos dydis gali ir nesutapti. Tai gali nulemti įvairios aplinkybės: turto draudimo sutarties bei civilinės atsakomybės draudimo sutarties sąlygos, aplinkybė, kad turto draudimo sutarties šalys, remdamosi nuostolių kompensavimo principu, gali sutarti dėl turto vertės draudimo sutartyje ir (ar) atitinkamai jos apskaičiavimo principų, draudikų pareigos įsitikinti aplinkybėmis, sudarančiomis pagrindą išmokėti draudimo išmoką, vykdymo tinkamumas ir kitos. Be to, turto draudimo išmokos dydį gali nulemti ir turto draudimo sutarties šalių siekis abipusių nuolaidų būdu susitarti dėl draudimo išmokos dydžio siekiant išvengti perteklinių sąnaudų žalos dydžiui nustatyti. Tais atvejais, kai draudikė, apdraudusi transporto priemonę transporto priemonės (kasko) draudimu, naudodamasi subrogacijos ir tiesioginio reikalavimo teisėmis, nukreipia žalos atlyginimo reikalavimą į draudiką, apdraudusį transporto priemonės valdytojo civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu, žalos dydžio nustatymo aspektu turi būti įvertintas ir transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo reguliavimas.

Kasacinio teismo vertinimu, nėra teisinio pagrindo Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių (toliau – Taisyklės) nuostatas, reguliuojančias žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo tvarką, aiškinti kaip įtvirtinančias tam tikras įstatymo nustatytas įrodinėjimo priemones ir specifiskai

susiaurinančias įrodinėjimo priemonių ratą tuo atveju, kai žalos atlyginimo dydis yra nustatomas pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisykles. Tai reiškia, kad iškilus ginčui dėl draudimo išmokos dydžio (žalos dydžio) tarp asmens, reikalaujančio išmokėti draudimo išmoką, ir draudiko, apdraudusio transporto priemonės valdytojo civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu, draudimo išmokos dydis (žalos dydis) kiekvienu konkrečiu atveju bus įrodinėjamas remiantis CPK nustatytais įrodinėjimo taisyklėmis ir leistiniais įrodymais. Teismas ginčą dėl draudimo išmokos dydžio (žalos dydžio) sprendžia ir jos dydį nustato ne hipotetiniu būdu suteikdamas pirmenybę vienam ar kitam žalos dydžio nustatymo būdui, bet pagal įrodymų vertinimo civiliniame procese taisykles vertindamas kiekvienoje konkrečioje byloje esančius įrodymus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad turto draudimo išmokos išmokėjimą apsprendžiantys dokumentai yra vieni iš įrodymų, pagrindžiančių žalos dydį sprendžiant draudimo išmokos išmokėjimą pagal civilinės atsakomybės draudimą.

Šioje byloje, ieškovės įsitikinimu, atsakovas nepagrįstai rėmėsi teoriniu automobilių likutinės vertės skaičiavimu, o ne realia, aukcionų būdu nustatyta automobilių liekanų verte. Kasacinis teismas pažymėjo, kad aukcionas yra pardavimo, o ne vertinimo įrankis, tačiau, kasacinio teismo nuomone, vien tuo remiantis nėra pagrindo teigti, jog pati savaime aukciono būdu parduoto turto kaina neatitinka tikrosios turto vertės. Vertinant, ar reali turto pardavimo kaina konkrečiu atveju laikytina reikšmingu kriterijumi sprendžiant žalos atlyginimo dydžio klausimą apskaičiuojant žalą, be kita ko, gali turėti reikšmės to turto pardavimo aplinkybės, sandorio, kuriuo tas turtas buvo parduotas, sudarymo aplinkybės, ypatumai, sandorio šalių ryšiai ir kt. Kasacinio teismo nuomone, tuo atveju, kai byloje esančių įrodymų pagrindu nustatoma, kad transporto priemonių likučių pardavimo aukcionas vyko tokiomis aplinkybėmis, kurios užtikrina turto pardavimą pagal didžiausiai įmanomą turto vertę, ir nesant įrodymų, pagrindžiančių, kad transporto priemonių likučių, parduotų aukciono būdu, kaina nėra reali ir protinga, taip pat nesant kitų įrodymų, patikimai, vadovaujantis CPK 185 straipsnio taisyklėmis, pagrindžiančių kitokią transporto priemonių likučių vertę, nėra pagrindo laikyti, kad aukciono būdu parduotų transporto priemonių likučių kaina nepagrindžia žalos atlyginimo (draudimo išmokos) dydžio.

Atsižvelgiant į įrodymus, kuriais šioje byloje rėmėsi šalys, ir remiantis CPK 178 straipsnyje nustatyta bendrąja įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle, ieškovė turi įrodyti, o atsakovas – paneigti, kad transporto priemonių likučių pardavimo aukcionas vyko tokiomis aplinkybėmis, kurios užtikrina turto pardavimą pagal didžiausiai įmanomą turto vertę, be to, atsakovas, nesutikdamas su ieškovės pateiktais argumentais, turi įrodyti, jog parduotų transporto priemonių likučių kaina nėra reali ir protinga. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-81-1075/2018

Dėl asmens prievolės atlyginti mokyklos patirtas mokymo išlaidas, kai asmuo, baigęs mokymo programą ir gavęs mokyklos baigimo profesinio mokymo pažymėjimą, neištarnauja vidaus tarnyboje viso sutarto laiko

Ieškovė prašė priteisti jos patirtas atsakovės mokymo išlaidas, nes ji neištarnavo vidaus tarnyboje viso sutarto laiko. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas – atmetė. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar mokiniui mokėta stipendija sudaro su jo mokymu susijusias išlaidas.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje nustatyta, jog šalys ir trečiasis asmuo sudarė trišalę stojimo į vidaus tarnybą sutartį. Pagal ją atsakovė, baigusi mokymą ir gavusi atitinkamą baigimo dokumentą, įsipareigojo įsidarbinti policijos įstaigoje ir išstarnauti vidaus tarnyboje ne mažiau kaip penkerius metus, taip pat atlyginti mokyklai su jos mokymu susijusias išlaidas, jeigu bus atleista iš vidaus tarnybos jos pačios prašymu ar dėl jos kaltės neištarnavusi vidaus tarnyboje 5 metų. Kasacinis teismas konstatavo, kad vidaus reikalų profesinis mokymas pasižymi tam tikra specifika, atsižvelgiant į tai, kad jis skirtas parengti viešojo saugumo pareigūnams, reikalingiems

valstybės funkcijoms įgyvendinti. Dėl to, siekdama užtikrinti pareigūnų poreikio atitinkamose tarnybose patenkinimą, valstybė teisės aktais yra nustatčiusi tam tikras motyvines priemones vidaus reikalų profesinio mokymo kursantams – be kita ko, užtikrintą paskyrimą į išsilavinimą ir profesiją atitinkančias pareigas atitinkamoje vidaus reikalų įstaigoje, 100 procentų dieninio skyriaus kursantams mokamą stipendiją, kuri yra kelis kartus didesnė nei kitose mokymo įstaigose. Taigi vidaus reikalų profesinių mokyklų kursantams mokama stipendija yra kitokios teisinės prigimties, nei aukštųjų mokyklų studentams mokamos socialinės, skatinamosios ir studijų stipendijos, kurias iš savo ar rėmėjų lėšų skiria aukštosios mokyklos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Mokslo ir studijų įstatymas šalių santykiams netaikytinas, nes juo nustatytos stipendijos yra kitokios prigimties ir šis įstatymas reglamentuoja aukštąjį mokslą, o ne profesinio mokymo santykius. Kasacinis teismas sprendė, kad sistemiškai aiškinant šalių santykius sutarties sudarymo metu reglamentavusių teisės aktų nuostatas darytina išvada, kad vidaus reikalų profesinio mokymo kursantui mokama stipendija priskirtina su jo mokymu susijusioms išlaidoms, kurias atsakovas, neišstarnavęs nustatyto laiko, įsipareigojo atlyginti ieškovei. Neįvykdęs savo įsipareigojimo – neišstarnavęs vidaus tarnyboje sutartyje nustatyto laiko – pareigūnas privalo grąžinti išskirtinę dėl jo mokymosi būtent vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigoje gautą naudą. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį taip pat ir į teisės aktus, įsigaliojusius po bylos šalių sutarties sudarymo, kuriuose *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) įtvirtinta, kad kursantams mokama stipendija priskirtina prie atlygintinų vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigai su mokymu susijusių išlaidų (nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojusios redakcijos Vidaus tarnybos statuto 10 straipsnio 5 dalis).

Kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir tenkino ieškovės reikalavimo dalį – priteisė iš atsakovės mokymosi išlaidas proporcingai jas susiedamas su atsakovės išstarnautu laiku vidaus tarnyboje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-117-695/2018

Dėl panaudos sutarties kvalifikavimo kaip realinio sandorio, turto pagal panaudos sutartį neperdavimo teisinių pasekmių

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės nuostolių atlyginimą ir įpareigoti įvykdyti nekilnojamojo turto panaudos sutartį, t. y. perduoti turtą ieškovei. Atsakovė priešieškiniu prašė panaudos sutartį pripažinti nesudaryta. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį ir priešieškinių atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal CK 6.629 straipsnio 1 dalį neatlygintinio naudojimosi daiktu (panaudos) sutartimi viena šalis (panaudos davėjas) perduoda kitai šaliai (panaudos gavėjui) nesunaudojamąjį daiktą laikinai ir neatlygintinai valdyti ir juo naudotis, o panaudos gavėjas įsipareigoja grąžinti tą daiktą tokios būklės, kokios jis jam buvo perduotas atsižvelgiant į normalų susidėvėjimą, arba sutartyje numatytos būklės. Taigi, pati normos konstrukcija leidžia daryti išvadą, kad panaudos sutartis yra realinis sandoris. Kadangi panaudos sutartis yra realinis sandoris, tai ji laikytina sudaryta tik nuo panaudos sutarties dalyku esančio daikto perdavimo panaudos gavėjui momentu. Atitinkamai neperdavus daikto, panaudos sutartis laikoma nesudaryta. Tokį panaudos sutarties vertinimą patvirtina ir CK 6.631 straipsnio norma, kurioje nustatyta, kad pažado perduoti daiktą neatlygintinai naudotis neįvykdymas be pakankamo pagrindo suteikia panaudos gavėjui teisę į išlaidų, susijusių su panaudos pagrindais perduodamo daikto priėmimu, atlyginimą. Minėta norma aiškiai lemia, kad panaudos gavėjas negali reikalauti įvykdyti natūra pažadą perduoti daiktą neatlygintinai naudotis, o tik turi teisę į nuostolių, susijusių su panaudos pagrindais perduodamo daikto priėmimu, atlyginimą. Toks teisinis reguliavimas yra pateisinamas ir proporcingas, užtikrina abiejų šalių interesų pusiausvyrą, nes panaudos atveju panaudos davėjas negali reikalauti atlygio už savo nuosavybės teisės suvaržymą ir už tai, kad kitas asmuo naudojasi jam priklausančiu daiktu. Dėl to jam paliekama teisė bet kada atsisakyti savo pažado perduoti neatlygintinai naudotis daiktą panaudos gavėjui iki daikto realaus perdavimo momento, atitinkamai atlyginant panaudos gavėjo pirmiau aptartus nuostolius, jeigu tokių atsirado. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad šioje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, jog atsakovė angaro dalies pagal šalių sudarytą nekilnojamojo turto panaudos sutartį neperdavė. Ši teismų nustatyta aplinkybė saisto kasacinį

teismą, todėl kasacinis teismas konstatavo, kad tarp bylos šalių nesusklostė panaudos teisiniai santykiai, o šalių sudaryta sutartis vertintina tik kaip atsakovės pažadas perduoti ginčo patalpas. Kadangi panaudos sutartis tarp šalių nebuvo sudaryta, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovė neturi teisės reikalauti iš atsakovės perduoti jai ginčo patalpas, kaip buvo pažadėta nekilnojamojo daikto panaudos sutartimi, o ieškovės nuostolių, susijusių su panaudos pagrindais perduodamo daikto priėmimu, atlyginimas jau priteistas kitoje byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad prejudiciniais faktais laikomos teismo kitoje byloje tirtos ir nustatytos tik faktinės bylos aplinkybės, tačiau jų teisinis vertinimas, kvalifikavimas ir teisės normos pritaikymas kiekvienoje byloje teismo atliekamas individualiai. Dėl to pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų atliktas ginčo šalis siejančių teisinių santykių kvalifikavimas nesaisto kasacinio teismo, priešingu atveju būtų neįmanoma užtikrinti kasacinio teismo kompetencijos – formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus. Kasacinis teismas sprendė, kad kitose civilinėse bylose pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytos aplinkybės, jog šalys sudarė nekilnojamojo turto panaudos sutartį ir kad ji yra galiojanti tiek, kiek tai susiję su šalis siejančių teisinių santykių kvalifikavimu, nepagrįstai bylą nagrinėjusių teismų buvo įvertintos kaip prejudiciniai faktai. Tačiau prejudicinę reikšmę turi teismų nustatyta faktinė aplinkybė, kad ginčo patalpos atsakovės ieškovei nebuvo perduotos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo procesinių sprendimų dalis, kuriomis buvo atmestas atsakovės priešieškiniis, ir priešieškinių tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-611/2018

Viešieji pirkimai

Dėl elektros įrenginių žymėjimo CE ženklų ir šio žymėjimo reikšmės ūkio subjektų kaip viešojo pirkimo dalyvių teisių įgyvendinimui

Ieškovė prašė panaikinti atsakovės (perkančiosios organizacijos) priimtus sprendimus dėl atvirojo konkurso „LED šviestuvų pirkimas“ (toliau – Konkursas), nes, ieškovės nuomone, atsakovė netinkamai įvertino trečiojo asmens kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus ir pasiūlymą siaurąja prasme bei nepagrįstai šį tiekėją pripažino Konkurso laimėtoju. Pirmosios instancijos teismas ieškinių tenkino, o apeliacinės instancijos teismas nutraukė bylos dalį dėl ieškinių reikalavimo pripažinti trečiojo asmens pasiūlymą neatitinkančiu viešojo pirkimo sąlygų, kitą ieškinių dalį atmetė. Šalių nesutarimas iš esmės pagrįstas nevienodu teisinio reguliavimo, susijusio su elektros įrenginio atitikties deklaracijos parengimu, aiškinimu – t. y. ar elektros įrenginio atitikties deklaracijos parengimas priklauso išimtinai nuo įrenginio gamintojo valios, ar tam, kad gamintojas galėtų parengti elektros įrenginio atitikties deklaraciją, privalo būti atlikti gaminio atitikties įvertinimo veiksmai (įskaitant įrenginio bandymus).

Kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju, ieškovei inicijavus peržiūros procedūrą, be kita ko, dėl kartu su trečiojo asmens pasiūlymu pateiktos įmonės gamintojos gaminio atitikties deklaracijos netinkamumo, atsakovė ir trečiasis asmuo turėjo įrodyti, kad pateikta deklaracija atitinka teisės aktų nustatytus reikalavimus (priešingu atveju trečiojo asmens pateikto dokumento apskritai nebūtų galima laikyti „gaminio atitikties deklaracija“) ne tik subjekto pagrindu, t. y. ar deklaraciją parengė tinkamas subjektas, bet ir materialiuoju pagrindu, t. y. kad pateiktos deklaracijos turinys yra patikimas.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. direktyvos Nr. 2014/35/ES bei šią direktyvą įgyvendinančio Elektrotechnikos gaminių saugos techninis reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2016 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 4-314, nuostatas, konstatavo, kad gamintojas (arba jo pareigas perimantis subjektas), pirma, atsako už rinkai pateikiamų elektrotechnikos įrenginių saugą (tiek apibrėžtą pozityviojoje teisėje, tiek atsispindinčią gerojoje praktikoje), antra, jis pats (ar įgaliojęs kitą subjektą) privalo atlikti gaminio vertinimo procedūrą, trečia, tuo tikslu jis parengia techninius dokumentus, kuriems

atskirai keliami turinio reikalavimai, ketvirta, minėtų dokumentų pagrindu atlikęs gaminio atitikties vertinimą ir įsitikinęs jo sauga, jis parengia ES atitikties deklaraciją, o gaminį pažymi CE ženklu.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atitikties deklaracija ir CE ženklas yra patvirtinimai kontroliuojančioms institucijoms ir rinkai apie gamintojo atliktą atitikties vertinimo procedūrą ir teigiamus jos rezultatus. Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal ginčo santykiams taikytiną teisinį reguliavimą gaminio atitikties deklaracija yra tinkamai atlikto gaminio atitikties vertinimo procedūros rezultatas. Tam, kad būtų galima atlikti elektrotechnikos gaminio atitikties vertinimo procedūrą, kurią sėkmingai atlikus parengiama gaminio atitikties deklaracija ir gaminys pažymimas CE ženklu, būtini atitinkami techniniai dokumentai, įskaitant atliktų bandymų ataskaitas. Todėl ieškovei šiuo aspektu (trečiojo asmens siūlomo gaminio bandymų neatlikimu) ginčijant trečiojo asmens kartu su Konkurso pasiūlymu pateiktą įmonės gamintojos gaminio atitikties deklaraciją, perkančioji organizacija turėjo pareigą įsitikinti pateiktos deklaracijos pagrįstumu (patikimumu) – t. y. pareikalauti iš trečiojo asmens pateikti visus techninius dokumentus, patvirtinančius, kad gamintojo atlikta gaminio atitikties vertinimo procedūra atitiko Techninio reglamento nuostatas (įskaitant bandymų ataskaitų buvimą).

Kilus ginčui teisme, minėtus dokumentus galėjo pateikti trečiasis asmuo. Tačiau tokie dokumentai į bylą nepateikti. Atvirkščiai, atsakovė ir trečiasis asmuo byloje laikėsi pozicijos, kad trečiojo asmens pateikta įmonės gamintojos gaminio atitikties deklaracija yra tinkama, nes gaminio atitikties vertinimo procedūrą galima atlikti ir neatlikus gaminio bandymų ir nesant juos patvirtinančių techninių dokumentų. Kasacinis teismas sprendė, kad tai sudaro pagrindą konstatuoti, jog trečiojo asmens pasiūlymas, kuriuo, be kita ko, buvo pateiktas dokumentas, įvardytas kaip gamintojo atitikties deklaracija, tačiau jis tokia deklaracija negalėjo būti laikomas (nes buvo parengtas nesant pagaminto gaminio ir neatlikus jo bandymų), neatitiko Konkurso sąlygos, dėl to perkančioji organizacija turėjo jį atmesti.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir ieškovės reikalavimą – pripažinti neteisėtu atsakovės sprendimą Konkurso nugalėtoju pripažinti trečiąjį asmenį – tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-77-969/2018

Dėl sąžiningos tiekėjų konkurencijos, kai viešajame pirkime dalyvaujantys tiekėjai dėl dalies prekių tiekimo vienas kitą pasitelkia kaip subtiekėją

Bendraieškės prašė teismo pripažinti neteisėtu ir panaikinti atsakovės (perkančiosios organizacijos) sprendimą dėl supaprastinto atviro konkurso „Degalų pirkimas“ (toliau – Konkursas) pasiūlymų eilės sudarymo ir ieškovės pretenzijos atmetimo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinio dalį atmetė. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar tretieji asmenys, vienas kitą savo pasiūlymuose nurodę kaip subrangovus, sudarė draudžiamą susitarimą Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies prasme.

Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje pirmiausia turėjo būti sprendžiama, ar surinkti duomenys teikia pagrindą daryti išvadą apie tai, kad trečiųjų asmenų veiksmai pažeidžia Konkurso sąlygas ir imperatyviasias teisės aktų nuostatas, o vėliau (jei neteisėtumo nebūtų nustatyta) – ar atsakovė ėmėsi visų privalomų tyrimo veiksmų, kuriais būtų išsklaidytos bet kokios pagrįstos neskaidraus viešojo pirkimo procedūrų vykdymo abejonės.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad dviejų savarankiškus pasiūlymus pateikusių tiekėjų, kurie pasiūlymuose vienas kitą pasitelkė kaip subrangovus, veiksmai *per se* nėra neteisėti, todėl, nenustačius kitų aplinkybių, negali būti atskirai sankcionuojami, t. y. pripažinti kaip alternatyvių ar papildomų pasiūlymų pateikimas (ar draudžiamo susitarimo sudarymas) ir dėl to pašalinti iš Konkurso. Kasacinio teismo vertinimu, šioje byloje apeliacinės instancijos teismas *in concreto* (konkrečiai, tiksliai) nenustatė trečiųjų asmenų nei tiesioginio, nei netiesioginio neteisėto bendradarbiavimo apraiškų ar jų elementų.

Neginčytina, kad tiekėjų tarpusavio bendradarbiavimas vienas kitą pasitelkiant kaip subrangovus tame pačiame Konkurse gali kelti abejonių, juolab kad ginčo pirkimo objektas yra

nedalomas (degalai), todėl tokiems tiekėjams tokiame pirkime (nedalomo objekto) paprasčiau nei įprastai galima dalytis informacija, derinti tarpusavio veiksmus. Vis dėlto vien teorinė teisinio ar faktinio netikrumo situacija, už kurios tyrimą pirmiausia atsakinga perkančioji organizacija, ginčo atveju *per se* nesuponuoja išvados apie trečiųjų asmenų realiai sudarytą draudžiamą susitarimą Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies prasme. Nors iš pažiūros atrodytų, kad trečiųjų asmenų dalyvavimas Konkurse iš tiesų yra mažiau rizikingesnis nei kitų tiekėjų, tačiau apeliacinės instancijos teismas, padarydamas tokią išvadą, neatsižvelgė į tai, kad, be trečiųjų asmenų, Konkurse dalyvavo ir bendraieškės, kurios, jei būtų pasiūliusios mažesnę kainą, t. y. didesnę nuolaidą nuo didmeninės degalų kainos, būtų laimėjusios pirkimą; be to, ir tai ginčo atveju labai svarbu, kad be tarpusavio bendradarbiavimo tretieji asmenys pavieniui neatitiktų ginčo Konkurso sąlygos (reikalavimo, kad, esant kliūčių, kurios priklauso nuo tiekėjo, kai degalų negalima įsipilti degalinėje, esančioje Biržuose, tiekėjas turi užtikrinti analogišką aptarnavimą kitoje degalinėje, esančioje Biržuose arba 10 km atstumu nuo jo), todėl jų veiksmai iš esmės nulemti Konkurso sąlygų nuostatų.

Kasacinis teismas sprendė, kad vienintelė byloje nustatyta aplinkybė, jog tretieji asmenys tarpusavyje bendradarbiavo subrangos pagrindu, *per se* neleidžia daryti priešingos išvados, t. y. kad tretieji asmenys arba derino savo bendrą dalyvavimą Konkurse (dalinosi rinką), arba viena kitai atskleidė jautrią ir Konkurso eigą galinčią pakeisti informaciją, arba ėmėsi kitokių sąžiningą ir laisvą konkurentų varžymąsi iškreipiančių veiksmų. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad, nors subranga yra teisėtas ūkio subjektų bendradarbiavimo būdas, tačiau dėl byloje susiklosčiusių specifinių aplinkybių tiekėjų tarpusavio santykiai tapo rizikingesni laisvos konkurencijos užtikrinimo prasme. Atsižvelgdama į tai, perkančioji organizacija privalėjo aiškintis, ar ir kaip trečiųjų asmenų bendradarbiavimas gali paveikti sąžiningą ūkio subjektų konkurenciją ir viešojo pirkimo procedūrų skaidrumą. Kasacinis teismas konstatavo, kad iš atsakovės pateiktų dokumentų matyti, jog ji Konkurse atsainiai vertino tiekėjų pasiūlymų turinį, tai patvirtina teismų padarytas išvadas apie neskaidrų Konkurso procedūrų vykdymą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko iš esmės nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį, išskyrus nutarties dalį dėl neteisėtų atsakovės veiksmų padarinių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-690/2018

Bankroto teisė

Dėl proceso atnaujinimo instituto bankroto byloje (ne)ribojimo

Pareiškėjas (buvęs bendrovės akcininkas) pateikė teismui prašymą dėl proceso atnaujinimo civilinėje byloje, kurioje bendrovės bankrotas buvo pripažintas tyčiniu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė priimti pareiškėjo prašymą dėl proceso atnaujinimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuo 2011 m. spalio 1 d., įsigaliojus 2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymui Nr. XI-1480, CPK 366 straipsnio, reglamentuojančio proceso atnaujinimo pagrindus, 3 dalis buvo papildyta nuostata dėl proceso atnaujinimo bankroto byloje negalimumo. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 12, 20 straipsnių nuostatų analizė patvirtina, kad klausimo, ar bankrotas nėra tyčinis, išsprendimas yra tik vienas iš bankroto procedūros etapų, kurį lemia ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 8 punkte nustatytos pareigos bankroto administratoriui patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius įgyvendinimas, o nuo šios stadijos (bankroto pripažinimo tyčiniu) pabaigos priklauso tolesnis įmonės sandorių patikrinimas bei jų galimas nuginčijimas teisme, žalos, padarytos kreditoriams, atlyginimas įmonę likvidavus. Taigi tyčinio bankroto procedūra reglamentuota ĮBĮ normomis ir ji galima tik įmonei iškėlus bankroto bylą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tyčinio bankroto procedūra, kaip ir bankroto bylos iškėlimas, kreditorių reikalavimų tvirtinimas, yra sudėtinė ir neatskiriama bankroto bylos dalis, kuri tiesiogiai susijusi su bankroto bylos baigtimi; jai taikomos CPK normos, kiek jos neprieštaruja ĮBĮ nuostatoms. CPK

366 straipsnio 3 dalis ĮBĮ normoms neprieštarauja, nes ĮBĮ normos nenustato proceso atnaujinimo instituto ir jo nereguliuoja. Kasacinis teismas sprendė, kad aplinkybė, jog ginčo atveju klausimas dėl bankroto pripažinimo tyčiniu buvo išspręstas atskiroje civilinėje byloje suteikus šiai bylai kitą, negu bankroto bylos, numerį, nereiškia, kad šis klausimas nepatenka į bankroto bylos nagrinėjimo ribas. Kadangi bankroto pripažinimas tyčiniu nėra savarankiška procedūra, bet yra bankroto proceso sudėtinė dalis, todėl klausimas dėl bankroto pripažinimo tyčiniu turėtų būti nagrinėjamas bankroto byloje; atskiro numerio bylai suteikimas nekeičia priimto procesinio sprendimo turinio ir esmės.

Atsižvelgdamas į pareiškėjo argumentus, kad pripažinimas bankroto tyčiniu sukuria asmenims, dėl kurių veikimo ar neveikimo kilo tyčinis bankrotas, teisinius padarinius, kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog civilinio proceso tvarka sprendžiant klausimą dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, iš esmės nėra sprendžiamas padarytos žalos dydžio ir jo atlyginimo įmonei bei jos kreditoriams klausimas. Todėl nuo vėliau pareikštų reikalavimų atlyginti žalą bankrutavusios įmonės vadovas ir (ar) akcininkas gali gintis visomis CPK nustatytais įrodinėjimo priemonėmis. Be to, įmonės bankroto pripažinimas tyčiniu pagal ĮBĮ 20 straipsnio nuostatas savaime nereiškia šios įmonės nusikalstamo bankroto pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 209 straipsnį. Bankrutavusios bendrovės vadovo ar jos akcininkų baudžiamoji atsakomybė turi būti patvirtinta, atliekant ikiteisminį tyrimą ir (ar) nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme (jei ikiteisminis tyrimas nebūtų nutrauktas). Taigi jeigu pareiškėjui ar kitiems asmenims ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalyje nustatytais teisiniais pagrindais būtų pareikštas ieškinys dėl civilinės atsakomybės ir žalos atlyginimo, jie turės galimybę pažeistas teises ir teisėtus interesus ginti pirmiau aptarta tvarka ir įrodinėti, kad žala atsirado ne dėl jų veiksmų.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-129-219/2018

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt